

FORTEPIANO O'QITISH METODIKASI

Atabekova Ra'no Rixsibayevna

O'zbekiston davlat konservatoriyasi

"Musiqqa pedagogikasi" fakulteti o'qituvchisi

<https://www.doi.org/10.5281/zenodo.10496956>

ARTICLE INFO

Received: 05th January 2024

Accepted: 11th January 2024

Online: 12th January 2024

KEY WORDS

Musiqqa madaniyati, fortepiano, cholg'u ijrochiligi, metodika, taqlid metodi.

ABSTRACT

Mazkur maqolada musiqqa maktablarida o'quvchi-yoshlarda ilk fortepianino ijrochilik ko'nikmalarini shakillantirish uchun zarur metodikalar haqida ma'lumotlar bayon qilindi va tahlil etildi.

Kirish: Biz o'rganayotgan muammo musiqqa o'qituvchilari uchun juda dolzarbdir. fortepianino o'qitish pedagogikasi o'quvchilarning individualligini tarbiyalash sohasiga tegishli. Bolani musiqqa maktabida o'qitadigan o'qituvchining asosiy maqsadi nafaqat biron bir musiqqa asbobini, bizning alohida holatimizda- fortepianino chalishni o'rgatish, balki bolaning musiqachi sifatida rivojlanishi uchun sharoit yaratishdir.

Bu shuni anglatadiki, musiqiy til asta-sekin bola uchun ona tili bo'lishi kerak. O'qituvchi musiqani idrok etish uchun bolaning ruhini "kashf qilishi", unga musiqiy matnni o'qishni, matnni qanday o'qishni, og'zaki, ya'ni harflar va so'zlarni o'qishni emas, balki ularning ortidagi ma'noni tushunishni o'rgatishi kerak. Bularning barchasi fortepianino ijrochilik sirlarini yoritib berishni anglatadi¹.

Fortepianino chalishni o'qitishning asosiy usullarini ko'rib chiqsak. Uslubiy adabiyotlarda tasnif uchta guruhga bo'linadi:

- ❖ taqlid metodi;
- ❖ hissiy – ixtiyoriy metodi;
- ❖ intellektual ta'sir metodi.

Taqlid metodikasi: Uning mohiyati o'quvchining o'qituvchi tomonidan ijro etiladigan musiqiy materialni "eshitish bilan" idrok etishida va undan keyin musiqiy texnikani "qo'ldan" nusxalash ya'ni ijro qilib takrorlash yotadi. Shuni ta'kidlash kerakki, ushbu metodika ko'pincha musiqqa maktabida o'qishni boshlagan bolalar bilan ishlashda qo'llaniladi. Biroq, barcha bolalar musiqaga bir xil darajada sezgir emasligini hisobga olish kerak. Agar bola o'qituvchini, uning o'quvchilarni tushunishni o'rgangan bo'lsa, pianino chalish texnikasining elementlarini o'zlashtirgan bo'lsa, unda bola uchun bu qiyin ishda muvaffaqiyatli natijalarni taxmin qilish mumkin. Shuni ham ta'kidlaymizki, bu usul sezilarli kamchilikka ega. Agar o'qituvchi o'yin

¹ Обучение игре на фортепиано по Леймеру-Гизекинг / под ред. Т. Щепатовой. – М.: Классика XXI. – 2009. – 116 с.

texnikasini yetarli darajada egallamasa, ya'ni uning professionallik darajasi yetarli emas, keyin taqlid salbiy natija berishi mumkin.

Hissiy-ixtiyoriy ta'sir qilish metodikasi: O'qituvchi bolaga asar yaratish afsonasini, bastakorning hayoti tarixini va asar haqidagi boshqa ma'lumotlarni tushuntirib, o'quvchida hissiyotni, ilhomni uyg'otishga intiladi (masalan, ma'lum bir tarzda imo-ishora qilish, qo'shiq aytish, rasmlarni namoyish qilish). Shunday qilib, bolaning shaxsiyatiga ta'sir qilib, o'qituvchi unga yorqin musiqiy spektakllarni keltirib chiqaradi va ijodiy faollikni oshiradi va ba'zida bola uchun hal qilib bo'lmaydigan bo'lib tuyulgan texnik vazifalar u tomonidan xavfsiz tarzda bajariladi. Ammo bu holda, ushbu usuldan foydalanish bir nechta shartlarga rioya qilgan holda mumkinligini yodda tutish kerak: o'quvchining tashabbusi va uning ijro etuvchi apparatining rivojlanish darajasi. Ushbu metodikaning kamchiliklariga kelsak, biz quyidagilarni ta'kidlaymiz: o'quvchining boshqa birovning irodasi ta'siri ostida tarbiyasi boshqa birovning ta'siriga psixikaning ijodiy passivligi va moslashuvchanligini rivojlantirishga olib kelishi mumkin, shuning uchun siz o'quvchida "ijro tashabbusini" o'tkazib yuborishingiz mumkin. O'qituvchi o'quvchilarni o'ziga o'xshash tarzda "shtamplash" shart emas, balki ularning rivojlanishini kerakli yo'nalishda ehtiyotkorlik bilan sozlashi kerak. Musiqa maktablarida o'qituvchilar tomonidan faol qo'llaniladigan yana bir usul – bu intellektual ta'sir qilish usuli.

U o'quvchining ongiga murojaat qiladi va uning kuchlari, musiqiy qobiliyatlari va qobiliyatlariga ishonishga asoslanadi. Ushbu usul o'quvchidan pianino chalishni o'rganishda maksimal faollikni talab qiladi. Bu mustaqillikni rivojlantirishga yordam beradi. Ammo shuni esda tutish kerakki, haddan tashqari ratsionalizatsiya o'quvchiga uning ijro etuvchi fazilatlarini rivojlantirishda zarar etkazishi mumkin².

Ta'riflangan usullarning har biri bolalarni musiqa maktablarida, to'garaklarda o'qitish amaliyotida faol qo'llaniladi. Ulardan foydalanish o'quvchining o'ziga, uning musiqiy qobiliyatining rivojlanish darajasiga, o'qituvchining ma'lum bir o'quv davri uchun oldiga qo'ygan vazifalariga bog'liq. Shuning uchun, bitta o'quvchi bilan qo'llaniladigan usul boshqasiga mos kelmasligi mumkin. O'qituvchi sezgir, moslashuvchan, pedagogik texnikani yaxshi bilishi va har bir o'quvchiga individual yondoshishga qodir bo'lishi kerak. Bolalarni fortepianoda muvaffaqiyatli o'qitish uchun har bir o'qituvchi turli xil usullar guruhlarini mashq qilishi, ilg'or o'qituvchilar tajribasidan faol foydalanishi va usullarning bir qismi sifatida eng samarali pedagogik usullarni ijodiy izlashi mumkin. Pianino chalishni o'rgatish usullarini izlashda o'qituvchidan o'quvchining har tomonlama rivojlanishiga hissa qo'shadigan bunday fazilatlarining namoyon bo'lishi talab qilinadi. Bularga quyidagilar kiradi:

- ijro jarayonining xususiyatlarini tushunish;
- tahlil qilish qobiliyati;
- birovning ijrosini "tinglash" va "eshitish" qobiliyati;
- uni tahlil qilish;
- ijro sifatini yaxshilash bo'yicha tavsiyalarni shakllantirish;
- ijrodagi bolalarning "muvaffaqiyatsizliklari" sabablarini aniqlash.

O'qituvchi uchun o'quvchining nuqtai nazarini qabul qilish va u bilan keyingi muammolarni hal qilishni izlash qobiliyatini namoyish etish bir xil darajada muhimdir, ish va

² Нацвина О.Н. Обучение основам музыкальной грамотности. – М.: ДетствоПресс, 2013. – 48 с.

ijro jarayoni haqidagi tushunchangizni har bir o'quvchining xususiyatlari va imkoniyatlari bilan bog'lash qobiliyati. Buning uchun musiqiy ijro qobiliyatiga ega bo'lishingiz kerak, ya'ni o'quvchining ijro niyatlari va o'yin hissiyotlari o'qituvchi tomonidan o'ziniki sifatida boshdan kechirilishi uchun. O'z ishida o'qituvchi hozirgi ish uchun "yetakchi bo'g'in"ni topish va keyingi ish rejasini tuzish uchun o'quvchining musiqiy-pianistik holatining rivojlanish darajasiga va u bilan har bir dars davrida asoslanishi kerak. Shunga qaramay, bolalar bilan muvaffaqiyatli ishlashning asosiy, eng muhim sharti o'qituvchining musiqiy pedagogik faoliyatga chaqirishidir. Kasbga ega bo'lmasdan, o'quvchi uchun o'qituvchi bo'lishi kerak bo'lgan narsaga aylanish mumkin emas, namuna, yoshlar uchun sevimli murabbiy va oqsoqollar uchun do'st. Musiqiy pedagogikada o'quv jarayoni ikkalasi tomonidan o'zlashtiriladi: o'quvchi va o'qituvchi va shu bilan eng muhim pedagogik tamoyil amalga oshiriladi: "o'rganing – o'rganing!». Albatta, o'qituvchi yetakchi rolini yo'qotmasligi kerak. Uning orqasida o'quvchi hali bo'lmagan bilim, tajriba. Ammo o'qituvchi "oldinda", u o'quvchini taklif qilingan tayyor namunaga "tortmasligi" kerak, u faqat o'quvchini musiqiy rivojlanish darajasiga, uning individualligiga – didiga, temperamentiga va texnik manbalariga mos keladigan badiiy muammoning mumkin bo'lgan yechimlaridan birini izlashga yo'naltiradi. O'qitish usullarining o'zaro ta'siri va o'quvchining individual xususiyatlarini rivojlantirish haqida unutmazlik juda muhimdir³.

Axir, zamonaviy musiqiy ta'limning maqsadi nafaqat bolaning shaxsiyatini rivojlantirish, balki asosan uning ijodiy imkoniyatlarini aniqlash, jismoniy va ruhiy salomatlikni saqlashdir. Bola bilan ishlashda, ayniqsa "birinchi juftlikda", unda rassom – rassomning tarbiyasi muhim ahamiyatga ega. Avvalo, sabr-toqat, qat'iyat va e'tibor, shuningdek, ishingiz uchun mas'uliyat hissi kabi fazilatlar. Aynan shu narsa musiqa maktabida o'qitish jarayoni umumiy ta'lim tashkilotidagi ta'limdan farq qiladi. Shunday qilib, pianino o'qitishning turli usullaridan foydalangan holda, o'qituvchi o'quvchining sog'lom va barqaror o'sishini ta'minlashga intilishi kerak. O'quvchining soxta rivojlanish tezligiga emas, balki oldinga yangi qadam uchun sharoit yaratilishiga intiling. O'quvchining har bir vazifasi va uning har bir muvaffaqiyati savolga javob berishi kerak: kelajakda biz bunga nima asoslashimiz mumkin? Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda, biz o'quvchining bilim darajasi va sifati, ko'nikmalari va ko'nikmalari o'qitish usullariga bog'liq degan xulosaga keldik. Pedagogik kategoriya sifatida usullar bolalarda musiqiy materialni o'zlashtirish, ularning ijro etuvchi fazilatlarini va ijodiy tashabbusini rivojlantirishda mustaqillikni o'rgatish va tarbiyalash uchun asosdir. O'zining pedagogik tajribasiga asoslanib, shuni ta'kidlash kerakki, bolalarimizning imkoniyatlarini yetarlicha baholamaslik musiqiy o'qitish metodlari va usullarini shaklga olib kelishi mumkin. Amaliy faoliyatida turli xil usullardan foydalangan holda o'qituvchi bolalarning bilim va ko'nikmalarini chuqurroq, ijodiy darajada egallashini ta'minlaydi, bu ularning musiqiy faoliyatining yuqori sifatini belgilaydi va shunga mos ravishda to'liq musiqiy rivojlanishni amalga oshiradi.

References:

1. Alekseev A.D. History of piano art. Part 2. – M., 1967.
2. Обучение игре на фортепиано по Леймеру-Гизекину / под ред. Т. Щепатовой. – М.: Классика XXI. – 2009. – 116 с.

³ Педагогика: учеб. пособие / под ред. П.И. Пидкасистого. – М.: Рос. пед. агентство, 2006. – 418 с.

3. Нацвина О.Н. Обучение основам музыкальной грамотности. – М.: ДетствоПресс, 2013. – 48 с.
4. Педагогика: учеб. пособие / под ред. П.И. Пидкасистого. – М.: Рос. пед. агенство, 2006. – 418 с.
5. Steinpress B. Music of the 19th century. Part 1. – М., 1968.
6. Rixsibayevna, A. R. (2023). METHODOLOGY OF FORMING THE PERFORMANCE SKILLS OF THE PIANO ENSEMBLE. *Journal of Social Sciences and Humanities Research Fundamentals*, 3(10), 55-57.
7. Rixsibayevna, A. R. (2023). HISTORY OF THE FORMATION OF THE EUROPEAN SCHOOL OF FORTEPIANO PERFORMANCE. *European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies*, 3(01), 110-112.